

तितीविडो कवलपित्तको उलाजनाशदिनु
 तितीविडो कवलपित्तको इलाजनाशदिनु

अशिकशाके वसुभिश्च गुराण

परशनिर्कषु सिताम

नमर्क्षे निधनं ग्रहेन तिभता धातक्षति अभिवधा

विना सोरयः कले त्रयोस्य मृतस्युमा तनास अम

गोदानं सा तिथो ग्रहं दध्म

कां ज ६ क रा रा व र ल्तादि

तां भु यंसम

श्री गुरु ॥ शं

२	६	८
७	९	५
३	४	१

२	६	८
७	९	५
३	४	१

२	६	८
७	९	५
३	४	१

तां भु यंसम तद अभि सौ ज पर

यनाशान् ॥ उल्का मिमां पुष्टि पर मिमालु

श्री गुरु ॥ शं

१२५

सत्य-रज-तम-ये-तयेवगुणमुक्तयेतयेवगुणनाशक

गजहो ^{स्वामि} नमः श्रीगुरुगणेशाय नमः ॥ ॥ त्रिगुणः त्रिभवो नाथ त्रिमूर्त्यै कस्व
॥ १ ॥ हृदि राः ॥ त्रिलोके शोभमानन्दनेत्रत्रयं नमोस्तुते ॥ गजहो त्रं
प्रवक्ष्यामि यद्दत्तं न कूलोदितं ॥ ^{मया उक्तं} अजान गजहो त्राणि हन्ति भ्यो वध
तः क्रिया ॥ ^{हन्ति} सारसारसमो यत्तं राजमन्त्रिहितार्थिनः ॥ यस्य यस्य स
वाहेन तस्य तस्य फलं शृणु ॥ यथोक्तं यामले तत्रे यथोक्तं द्र
व्यसागरे ॥ हस्तिनीधेनू का प्रोक्ता करेणुकरिणी वसा ॥ इति स्त्री
गजनाम ॥ गजानां नाम संज्ञायां याति भेदावतुर्थकं ॥ गजह

सम् ॥ १ ॥

पृष्ठ २५ अक्षरः २

कर्मकुशलः २

श्रीगुरुः ५

नवमः गुणः ५

स्ति हसाकृम्भचतुर्थेन कूलोदितः ॥ अथ गजलक्षणं ॥ महासू
लवर्षैरुलूखलरोमविशारदः ॥ घननादतुंगधारा दन्तस्थलो
दरोत्तमः ॥ हृष्यकर्णश्चेतवर्णो विस्तीर्णो महदधारनः ॥ इति गज
लक्षणं ॥ अथ हस्ति लक्षणं ॥ तुंगदेहो महाबाहो स्थूलदन्तो घ
नस्वरः ॥ दीर्घपादभुजो रुक्षो वशी स्यामेन विगुहात् ॥ स
क्षमरोमोक्षिस्तृष्णा च हृष्यकर्णो पराजितः ॥ वहुहासो तुंगपरहो
वाहने वेगमस्तवः ॥ स्वग्रामे जयदो हस्ति महाबाहु महावपः ॥ ॥

उत्पन्ननामः शीघ्रवेगः

वर्णनामः स्थूलशरीरः

श्रीगणेशाय नमः

विनमयाका

पद्मशीलामन्दिरकान्ता

गजहो.
॥२॥

इति हस्तिलक्षणी ॥ अथ हस्तलक्षणां ॥ हस्तकर्णास्थलनेत्रावह
शीहृस्वजंघयोः ॥ हस्तपादपक्षस्तम्भवाहनेमन्दधावति ॥ उर्ध्वग
म्भीरता ह्यांतिर्ध्वगद नोर्ध्वसंदर ॥ निस्तोमस्मिहसंयुक्तस्व
रगम्भीरतायव ॥ इति हस्तलक्षणां ॥ अथ कूष्मलक्षणां ॥ उर्ध्वग
मस्तकं युगमं वाहने वेगधावति ॥ दीर्घकर्ण भ्रजो दीर्घकक्षपक्ष
विशारदः ॥ अंगतं गम हावाहो हृस्वोदरस्तथाकेशाः ॥ स्वल्पाहारमहा
राधमत्तकोपीजितेन्द्रियः ॥ धूमवर्णो महानादतिक्षणादन्तकटी

राधनादेरिहन्त्या

ध्रुवांकोवर्णा

ध्रुवांतामकअंकुशा
य

रामः ॥
॥२॥

इति हस्तिकलाकाशमकरअरुघटिकर

कुक्षनामका तुकर्णासिद्धि पंडुनामं वृक्षोरं गो-२

२५

ससवर्द्धनं ॥ इति एकदन्तलक्षणां ॥ इति हस्तिमहासौम्यअन्यह
स्तिविवर्जयेत् ॥ कूलांधकिद्रुकरौ अथपुजं वीश्वविष्यदिभी
रूपरं मुखीप्रखीये जयेत् पथिवेश्वरः ॥ इति हस्तिविधिः ॥ अथ
तहस्तिमहावाह एकदंतं च दृश्यते ॥ सर्वांगधवलसाक्षारग
जरां जमिहोच्यते ॥ गजानां लक्षणां च देवानां मपि इक्ष्म
॥ उच्चनीचसमासाचतस्यवेत्ता कृतो नरः ॥ न कूलेन समाख्यातं
जमं त्रीहितार्थिनः ॥ इति गजहोत्रे गजलक्षणाप्रथमस्तं गः ॥

भीरुनामं वरणा

मयमनवा
मतवृहन्

यते
कल

ध्रुवांतामक

गजानां नाम हस्ति लक्षणां च देवानां मपि इक्ष्म

न कूलेन समाख्यातं

गुणां किंता

अतनाममकहन्हुति को ज्वर को लक्षण

समकारो गकहन्हु चीरानामम
यंकरज्वर

गजहो
॥४॥

गण ॥ प्रतः परं प्रवक्षामि कृत्तरं ज्वर लक्षणं ॥ सर्वे रो गा यजोवी
रसर्व देहे भयंकरः ॥ देवा सरम नृप्याणां सिद्धि गन्धर्व किं नराः
गुह्य को भूषरो यक्ष पशु पक्षि सरीसृप्योः ॥ एते सर्व शरीरस्य
ज्वरीते न भयानकः ॥ देव देव्यम नृप्याश्च यक्ष गन्धर्व किं नराः
गण गुह्या प्यरो देव सह यंता ज्वरो व्याधा ॥ पशु पक्षि शरीर
सां ज्वरेण मयते कुवं ॥ पशु पक्षि श्वना गादि ज्वरेण परिपी
डितः ॥ नास्ति तस्योषधं चेत्तन्मिथ्यते नात्र संशयः ॥ अथ हस्ति

रामः ॥
नो हस्तिनां प्रतपि गिरामंत्र जेष ॥४॥
दोमं तु कारयेत्तनात्र संशयसिद्धिः ॥

२२

अथादिज्वरप्रयेत पशुजातिनां संधे होनास्ति ॥

यतिकनज्वरो आया ओषध
नगरनु२

वस्तु गावौ गर्हभा महिषः गजः ॥ अज श्वान स तथा व्याघ्र भूकरे म ग
जम्बूकः ॥ एभिः पशु गणा श्वान्य ज्वरेण परि पीडितः ॥ मयते ना
त्र संदेहो चिकित्सा नैव कारयेत् ॥ अन्य पशु गणा सर्वे ज्वरेण
जीवितो न हि ॥ तस्मान्निमित्तं कंभावे ज्वर रणां चक्षयेत्सदा ॥ वि
शेष अथ हस्तीनां ज्वरेण परि पीडितः ॥ यथा मनुष्य कर्तव्या तथा
च भैषजः क्रियाः ॥ ज्वरेणानि प्रवक्षामि नराणां हस्तिनां म
धि ॥ विष्णु सहस्रनाम पाठानु विष्णु को मंत्र को ज्ञापयन्

गजहो.

॥५॥

ज्वरान्सर्वव्यपोहति ॥ इदं मंत्रं समस्तं चयेति समाधिस्थानेन जापयित
व्यं नराणां हस्तिनां सर्वेषां ज्वरनाशयति ॥ अन्यथा जीवाराणां काक्या
॥ ज्वरेत्यर्पितं प्रवक्ष्यामि यथोक्तं द्रव्यसागरे ॥ ह्योति चक्रे धनेष्वादि
लक्षते दिने निश्चयत ॥ दशत्रयं धनिषास्त्वज्वरो भवति देहिनी
॥ षड्त्रयं द्वादशाहं वा भवेत्तु त्रिषास्त्वच ॥ तथा भाद्रपदा स्वैवं प
र्वास्त्वमरणां भुवं ॥ उत्तरास्त्वभवेत्तो द्वादशैव चतुर्दशः ॥ चतु
रास्त्वमथाष्टाहं रेवत्यां वर्तते ज्वरः ॥ शुभ्रिनीष्वपि षड्त्रास्त्व
रामः ॥
॥५॥

खं भवति देहिनां ॥ यमदेवसमस्त्यन्नेमरणां पंचमे दिने ॥ श्रुतिकास्त
भवेन्मोक्षो ज्वराश्च हनिसममे ॥ नमस्त्यद्यदि सप्ताहा देकविंश
तितः सुखं ॥ अत ऊर्ध्वदिपद्यन्ते त्रिपक्षास्तं रायो भवेत् ॥ रोहि
रायामष्टरात्रेण मच्यते ॥ कादशो हि वा ॥ मृगेन पञ्चहं जेयं न
वरात्रमथापि वा ॥ आर्द्रायामष्टसप्तस्य पंचाहास्त्युमादिशे
त् ॥ ऊर्ध्वदिपद्यन्ते त्रिपक्षास्तं समो भवेत् ॥ पुनर्वसुपस
ष्टेन ज्वरेण परिपीडितः ॥ त्रयोदशाहान्मच्येत सप्ताविंशे

गजहा
॥६॥

यवादिने ॥ रूष्यत्रिशत्रं ज्वरितः स प्राहार्द्ध निवर्तते ॥ अस्त्रेषां स भवेन्म
त्य नास्ति तस्य चिकित्सितं ॥ मघा स द्वादशा हेन मृत्यु भवति देहि
नां ॥ उर्ध्व्याति मघा यां तु पुनरेव सखी भवेत् ॥ पर्वी सुवोपस्य स
स्य कालगुणीषु भवेद्वादि ॥ उत्तरास्त तथा षाहं नवरात्रं मघापि
वा ॥ एकविंशति रात्री म्वा ज्वरसौ म्यत्व मूर्छति ॥ हस्तेन स प्रमे
मोक्ष चित्रायौ स प्रमे शुभं ॥ उर्ध्व प्रपद्यमानो वासुदेवि त्रागमे
पुनः ॥ स्वाति योग दशा हेन मृत्यु येन त्रयेन वा ॥ विशाखे शुभं भवे
त्यस्य मेक विंशति मेहनिः ॥ ज्वरस्तु मृनु एधा स दिवसाष्टौ तु

रामः
॥६॥

वर्तते ॥ अत उर्ध्वं न मृत्यु नास्ति तस्य चिकित्सितं ॥ ज्येष्ठायां पंचमे म
त्य उर्ध्व द्वादशा हारखं ॥ आषाढायां तु पर्वीयां नवमे हनि मृत्युते ॥
उत्तरास्त्वप्यषाढा स मासं कृत्वा त्यसं रायः ॥ अष्टौ वा नवमे वा पित
नोस्य सख मादिशेत् ॥ अवगात्वा षरात्रां तु कस्यति ज्वरित परमान्
॥ एतद्भगवतो प्रोक्तं नक्षत्राणां विवेचितं ॥ यत्रैवं वेदितत्वेन स रं
कर्तुं महसि ॥ इति नक्षत्र ज्वरेत्यति चिह्नं ॥ ॥ अथातः संप्रवक्ष्यामि
ज्वराणां शान्ति कारकं ॥ ता ऐत्यति ज्वरे घोर तस्माद्धो मंतु कारयेत्
॥ धनेष्वादि अवगात्वा यथात्यति क्रमोदितः ॥ धनेष्वावस

व

गजहो रग्निमिदं पदायां वदस्व इ सो दुस्वरं जुह्यात् ॥ तत्र होमेन हस्तिनाम
 ॥ ७ ॥ गृहीयात् ॥ तथैवापि नाराणां ज्वरं शान्तिर्भवति ॥ शतभिषास्य त
 यां इत्यनेन मंत्रेण शतभिषास जलपुष्पं जुह्यात् ॥ अहिरिव
 भोग इत्यनेन मंत्रेण पर्वभाद्रपदास्य शाल्योदनं जुह्यात् ॥ पर्वभाद्र
 ॥ उत्तर्भाद्रस्य ॥ प्रवासो रिति च इत्यनेन उत्तर्भाद्रपदास्य घृतोदनं
 जुह्यात् ॥ शान्तिर्भवति ॥ देवति ॥ यषे मा अस्मिन् इत्यनेन मंत्रे
 णानाम गृहीयात् ॥ वत्पां फलान्पेतानि च जुह्यात् ॥ एतेन ज्वर
 शान्तिः ॥ अश्विनी ॥ अश्विन्येय इयं ज्वरीति मंत्रेण अश्वि
 अश्विन्येन कंडिकां जुह्यात्

ममलत्वं नाम वृक्षमला

ममलत्वं जुह्यात् ॥ भरणी ॥ त्रिकारण्डकेभ्यः पततीत्रि इत्यनेन त्रिजा
 म्येष्टतण्डुलं जुह्यात् शान्तिर्भवति ॥ रुतिका ॥ अस्मद्वे इत्यने
 न मंत्रेण नोम गृहीयात् रुतिकासंघं जुह्यात् शान्तिः ॥ रोहिणी
 ॥ हिरण्यगर्भः इति मंत्रेणानाम गृहीयात् रोहिण्यां सुसर्वा विजा
 नि जुह्यात् शान्तिः ॥ त्वं नः सोमः इति मंत्रेणानाम गृहीयात् ग
 सिरजं क्षत्रस्य पायसं जुह्यात् ॥ एतेन शान्तिर्भवति ॥ ॐ अहं
 पितुमैरुतो न इति मंत्रेण आश्विनक्षत्रस्य उत्पत्तिज्वरस्य रु
 मरुतो यस्य हि स ये इति मंत्रेण जुह्यात्

रक्तवन्दनसहिततनुलश्वेततनुलजुहुयात् २
बृहस्पतेजतिमंत्रेण ३

गजहो
॥८॥

शरं जुहुयात् ॥ ततः शान्तिं भवति ॥ पुनर्वसु ॥ माहि वा छ मातर इति मं
त्रेण रक्तं वा श्वेतं वा श्वेततनुलं जुहुयात् पुनर्वसु नक्षत्रज्वरशां
तिं भवति ॥ एष्य ॥ ॐ बृहस्पते श्रुतिं जदर्य इत्येनेन मंत्रेण तनुलं
वारं वारं होमये एष्य नक्षत्रज्वरं निवारयति ॥ अश्वेष ॥ ॐ न
मोस्तु सव्येभ्यः अनेन मंत्रेण सर्वोषधी गृहीयात् जुहुयात्
अश्वेषेन उत्पत्तिं ज्वरशांतिं भवति ॥ कृष्ण मा न्दी हरिद्राभिः मन्त्रांशे
लेख्य चम्पकैः ॥ ववा कर्चूर मूकैश्च सर्वोषधिकं मन्त्रेण ॥ सर्वोष
धि ॥ मघा ॥ नमोस्तु एवं पितृभ्यः ॥ इत्येनेन मंत्रेण तिलतनुलं

रामः ॥
॥८॥

कर्चूर नाम पृथिवी २ कुक्षनामंब कृष्ण जैट्टा मसि हलेहो मधु ॥ मन्त्र
नमोस्तु सव्येभ्यः मन्त्रेण सिलना वापा कुल्ल ववा इति मन्त्रेण सर्वोषधिकं

प्रातरनिमित्तं जेरा २

प्रचोदयात् ५

प्रातर्जितं भगवति ॥ इति मंत्रेण कङ्कु जुहुयात् ॥ पूर्वफाल्गुणी
नक्षत्रे स्यात्पत्तिज्वरदा हं हरति ॥ उत्तरफाल्गुणी ॥ तं सवितुर्व
रणी ॥ इति मंत्रेण घृतं गोघृतं वा होमं कर्तव्यं ॥ ततः उत्तरफाल्गु
णी ज्वरशांतिं भवति ॥ हस्त ॥ प्रचो ॥ अनेन मंत्रेण तिलघृतं वा त्रि
मधू वा जुहुयात् ॥ हस्तस्य ज्वरशांतिं ॥ चित्रा ॥ देवस्त्वष्टा सवदु
ति मंत्रेण पायसं जुहुयात् ॥ चित्रोत्पत्तिज्वरशांतिं ॥ स्वाति ॥ ॐ
वायुरग्रे गा इ ॥ इति मंत्रेण घृततनुलं जुहुयात् ॥ ततः स्वातौ
वायुरग्रे गा इति मंत्रेण वायुरग्रे गा

मसुरं जह्यात्

कनकं सुवर्णं कनकं च तद्विजं

इन्द्रसुतामा कसिदेका जह्यात्

भातहोमः

गजहो ज्वरं गतिं ॥ विशाखा ॥ इन्द्राग्नि आगत ॥ इत्येनेन मंत्रेण यवो दनं जुहुया
॥ ६ ॥ त्रविण्णेषेण उत्पत्तिं ज्वरं गतिं भवति ॥ अनु ॥ अनेमि वावरिणा ॥ इ
त्येनेन मंत्रेण मसुरं होमं कारयेत् ॥ अनुराधा ॥ उत्पत्तिं ज्वरं ह
रति ॥ ज्येष्ठा ॥ इन्द्रः स त्राम ॥ इति मंत्रेण कनकं जुहुयात् ॥ एतद्दो
मेन ज्येष्ठस्य उत्पत्तिं ज्वरं हरति ॥ तदभावे धनं रपय ॥ मूल ॥ ए
वायासः प्रतरन्धीय ॥ इति मंत्रेण मूलं कं जुहुयात् ॥ मूलनक्षत्र
स्योत्पत्तिं ज्वरं दाहं निवारयति ॥ पर्वाषाढा ॥ इदमापः प्रवहंते ॥
इति मंत्रेण गतिं जुहुयात् ॥ पर्वाषाढा नक्षत्रस्य उत्पत्तिं ज्वरं हरति ॥

ये तीर्थानीति
मंगेणा

रामः ॥

॥ ६ ॥

इदमापः प्रवहंता वधने वकं उक्ता यं जह्यात्

जां वलवर्णं करः परं ॥ वातरे गान्धर्वाश्च जयदेष विरोषतः ॥
इति वैद्यालङ्कारादस्य वगाहविधिः ॥ रसाद्यै परं कर्णो भो
जनात्प्राक् प्रशस्यते ॥ तैलोद्यैः परं कर्णो भास्करे सुमपाग
ते ॥ मेदये कर्णो देशः सुपरिवर्तनशायिनः ॥ मूत्रैः स्नेहे रसेः
कोष्णेः परये च ततो भिषक् ॥ अक्षस्य परं स्नेहः मात्राश
तमवेदनं ॥ एतत्रयं शोत्रं देशिरोरो गेतथैव च ॥ कर्णे प्रप
रये सस्य कर्णे हाद्यै मात्रा यो क्रिया ॥ नोद्यैः अतिनवाधिर्य
स्यान्नित्यं कर्णे परं ॥ इति प्रयोपारिजातान् कर्णे पर

नमात्राविधिः ॥ निद्राकरेसेहसुखश्चक्षुष्यपदरोगहा ॥ पा
 दत्वं मृदुकर्तच पादाभ्यंगप्रशस्यते ॥ मृदोसमेमुपस्थिदुःश
 तः सूक्ष्मगमो गजः ॥ उत्तानशायी संभार्य तैलाभ्यंगसमाच
 रेत् ॥ तद्विशेषो नखाभ्यंगः शिरोनासास्थितापजित् ॥ शि
 रोत्येकेन तैलेन नाङ्ग किंचिद्व्यस्यरोत् ॥ तपोविद्यो धनं
 चक्षुरायः कीर्तिप्रदो हरेत् ॥ श्रोताक्षिरवङ्गपित्ताश्रम
 हृदयाहमेहनत् ॥ वातैपित्तैकफैरुसन्निपातेतथैव
 च ॥ मृदमृदोप्रलापेषु च प्राजीर्णज्वरेषु च ॥ संतप्तसन्त

रामः ॥
 ॥ २२ ॥

ताजीर्णमार्गशान्तेविशेषतः ॥ बालवृद्धे च तुरो तैलाभ्यङ्गः स
 दोत्तमः ॥ एषयोगसदाकार्यनिराणं हस्तिनामपि ॥ प्रयोगे
 नप्रदासिद्धिकृत्साद्रेयेन परजितं ॥ इतिकृत्वा त्रयसंक्षेप
 तोक्तिर्विधिर्नामपंचमस्तर्ंगः ॥ अथवातरेगस्यप्रती
 कारमाह ॥ अत्यङ्गस्वेदनं नस्ति नैस्यं स्नेहविरेचनं ॥ क्षिण
 धाम्नलवशास्वाङ्गव्यवातामयापह ॥ बर्द्धमानस्य मूत्रानिव
 लागोक्ष्णसर्षप ॥ अतिशीतिलमन्त्रिष्ठासौवीरेन तु वेषयेत् ॥
 कवोत्पलेपनं कुर्यात् वातासयव्यपोहति ॥ जानूपादस्तथा

जंघावेदना हरति क्षण ॥ देवदारुघोषवतीनागरैररासेन्ध
 वे ॥ अमृपिष्टैः समैः कोष्ठीः लेपावातार्तिनशनं ॥ सतिलाकु
 लक्षविल्वहरिद्रासिद्धार्थकाविश्वमरिष्यपिष्टं ॥ मुक्तेन दग्धा
 चयतंसखोत्संशपापनीहसमयेचवातः ॥ तत्रयोगत्रयस्य
 उदाहरं ॥ वड्मानमाधातकीपुष्पस्य मूला निवलावदिद्यात्
 स्य मूला निवलावदिद्यात् सर्षपस्य गोधूमस्य ब्रीहिः प्रतिसीवेत्
 साकुलसितमन्त्रिष्ठासौ वीरकांकी कृषे च यत्र पिष्टिकरणां
 कोष्ठीं अग्निं प्रवारं वालं लेपनं कुर्यात् वातामयवातस्य ॥

॥ रामः ॥
 ॥ २३ ॥

मयलालासंधिस्थितस्य गर्तसमावेशसमन्वितवर्तमानसमयः ॥
 देवदारुघोषवतीशशपुष्पनागरशुंराडीएरराउसेन्धवआमृकांजि
 नपेषयेत् ॥ अग्निं तेन उल्लेन लेपयेत् ॥ वातस्य आर्तिन्ताशयति
 ॥ अर्तिस्थानी ॥ पादे गुल्फे तथा ज्ञानौ कटिष्ठ हनुग्रहे ॥ भुजोस्कुन्धे
 शरीरस्य आर्तधन्वन्तरो दिने ॥ ॥ रुक्मिलकुलस्थविल्वहरिद्रा
 शर्षपपीतशुंठिअरिष्टकफूलत्वकधवलगौरस्य तत्रेण पेषयेत् ॥
 उल्लेन लेपयेत् ॥ एष योगेन शरीरस्थवातसर्षपसमयति ॥ स
 मयनामास्थानं त्यजति ॥ ॥ इति वातस्फुटने पनप्रयोगः ॥ ॥

गजानां कंपवातस्य भौषजं परिचारयेत् ॥ आदौ लेपनं कृत्वा
 पश्चात् स्वेदं तु कारयेत् ॥ स्वेद्या पश्चात् तैलेन मर्दयद्दिवस
 त्रयं ॥ ॥ कपिक कृक वाद्यालकशतावरी सित पुनर्नवा म
 लेः ॥ सैन्धवं त्रिंजिकानरुति र्यासे स्यात्कटु तैलं ॥ माषका
 येन पचेद्दिगुणेन पेषयेच्च तैलेवा भौषजं पलमात्र स्यात्कटु
 तैलं च माक ॥ माषका येन दिगुशंशनेन मर्दयन्निना परेत्
 ॥ सहद्रुपयकं कमिदं गजस्य जयति कंपरुजं ॥ एष तैले
 न मर्दयेन कंपवात हरति ॥ नरवा जीयवी भवेत् ॥ इदं

रामः ॥
 ॥२४॥

माषतैलेन पुष्पी भवति देहिनी वेगवहन्धावति ॥ इति माषतैलं ॥
 हरति संधिगते वाते उपनाहं तु कारयेत् ॥ तस्य श्वादाजितं नाम
 तैलयोगेन दुःसुखं ॥ स्वद्रंष्टो पलपंचासं क्षौद्रं धित्वा उद्धरेत् ॥
 ततो रसं परिप्राक्यं क्षीरं दत्वा चतुर्गुणं ॥ गुत्रस्म च पलान्यथो
 ऽंगवेल पलानि षट् ॥ चतुः प्रसूतिलानां च तैलं दत्वा विचक्ष
 णः ॥ तत्सिद्धं स्यात्पर्ययात्र शुक्लैर्बोक्षसु निर्मले ॥ तस्य मात्रा
 पिवे काले क्षीरं चानूषिवेत्तर ॥ निरलाश्वशुं उखा देष्टुं
 वेरसमन्वितं ॥ जीर्णं स्नेहं च भुंजीत वृत्तिकं षयसादनम् ॥

एतत्प्रशमयेद्देगानतन्मेनिषादितंशृणु॥ उदीर्त्तं समयद्वातंत
 त्प्राणितमशंशयः॥ एतद्वातप्रयत्नानां तैलपरमपरिजितं॥
 अजितं नाम हस्त्यानां आरोग्यवलवर्द्धनं॥ एतत्सर्वगतं वायु
 मेकाङ्गपरितश्चते॥ सर्वङ्गदारिद्र्योश्चापित्परमानसमर्द्धरे
 त्॥ वेपथुं कंथनं चैव गृहसीनांतथैव च॥ मग्नदरे कृष्ण
 स्मे श्रुपश्मारेतथैव च॥ एतयोनिविकाएनां यवतीनांतथै
 व च॥ स्वदृष्टा हनिहस्त्यानां रेगान्वजमिवास्स एव॥ इति श्रु
 जिता तैलं॥ पाददाहो मवाते पशुसोमत्वमागतः॥ तोयप्र

एवः॥
 ॥२५॥

क्षीलितस्यादौ पुनलेपोपवारयेत्॥ नारीचनरसौलेपात्तप्त्याप्रि
 यपादयोपदोहाधवेदनाहन्त्याहामानी चोक्तशासनं॥ रक्तो
 क्षरायोगेन हन्यते पादवेदनं॥ रक्तवायुद्वयोमिश्रावेदनो
 जान्मुल्लयोः॥ धात्रिखदिरकं निम्बकृष्णांगी रक्तकुंजकः
 ॥ षट्पद्वैकांजिकैषिषैकोसैः लेपात्तुहमर्हः॥ श्रुयवोमापि
 तंवस्त्रं त्रिदिनेन प्रमच्यते॥ कृष्णांगीनाम्नाते वने बालभाषे
 न श्रुतेरीजनीतस्परसूक्ष्मवर्णः॥ रक्तकुंजकरक्तकुंदिनी
 भृगुरजवत्॥ ॥ अर्द्धगवेदनाहस्तितत्रकृथ्याविकेत्सितं॥

का१
 यमकेन हरेद्वयं यमकं तत्र ~~करयेत्~~ **करयेत्** ॥ अथ वर्गसंयच्छीकंश
 ताहकुक्षसंभव ॥ नास्मावलोनसगुप्ताचवातानिमदनंत
 या ॥ अयामार्गसमञ्जिषासमभोगानिकारयेत् ॥ छतने
 लसमं हृत्वा क्षीरेन सह पाचयेत् ॥ परिसेकेततत्कुर्याद्व
 सादं विशेषतः ॥ न स्पमात्पंजनैवैव स्नेहयुग्मं प्रयो जयेत्
 ॥ उद्धर्तनंतु सर्वाङ्गं अर्द्धवायुभयार्द्धितं ॥ अभिघातव्रणेघो
 रे रक्तक्षयसमन्विते ॥ पाददालीमहा रोगे स्नेहनं स्नेहनं

रामः ॥
 ॥ २६ ॥

कृति ॥ मसूरविदसैः पिष्टं शीतेन वारिणा ॥ चररेणोलेप
 येत्सम्यक्तत्प्रतति दृशांतवे ॥ प्रतप्तं तु शरीरस्य पादवेद
 नपाः ॥ बकूलद्रुमस्य वीजानि चूर्णयेत् व्रणधारयेत् ॥ पा
 दकीटहरेष्विप्रं व्रणकंडुनिवारणं ॥ पाददाली व्याधानपा
 लभापमेखोरलोय ॥ गंधप्रसारणी इव पलानां त्रिष
 तस्य च ॥ सहचलस्य पलंतुल्यं शतावरी श्वेतसमं ॥ अथ
 गन्धामृताश्चैव आत्मा गुप्ता पुनर्नवा ॥ कोटकी केयफा
 कंच दशमूलसमाहरेत् ॥ प्रत्येकदिशत पलं दशाणां भा

शतप्रस्थतं॥ दशभागावशेषं च वस्त्रपतं च कारयेत्॥ चक्रप्र
 स्थं चतुःषष्टि चतुःषष्टीं सुक्रं जिकं॥ द्वात्रिंशप्रस्थतं कस्तु
 तदेव क्षीरनेव चाद्वात्रिंशकमिष्टुरसं सर्वमेकत्र कारये
 त्॥ छागमांसपलशतं द्रोणवारिविषाचयेत्॥ रसशेषो मा
 ठकं च वस्त्रपतं च कारयेत्॥ द्वात्रिंशप्रस्थं संख्यायां तिलते
 लविमिश्रयेत्॥ भक्ष्नाठकानां फलत्रितं चरुं तत्र निधा
 पयेत्॥ शनैश्च द्वात्रिंशपाच्यं चरुं तत्र विनिक्षिपेत्॥ कृष्ण

रामः॥
 ॥ ३९ ॥

अरण्यपाह्यावचावलोग्रस्थिप्रसारिणी॥ कचोनकलवंगं च श
 तपुष्पकुटिलवच॥ गंधमुलं नखं कुष्ठं मात्सी सैन्धवसिंहकं
 ॥ मदनं मृगनाभिश्च मंजिष्ठा गुरुकुंकुमं॥ मूराकोडुन
 खंधान्यं रक्तचन्दनवाकूचिं॥ ककौलं रजनीमुस्तं पद्मं
 लयचंदनं॥ दूर्वाचित्रकं मूला निशया रोलेयचंदनं॥
 हरेनुका निशीवासकुन्दरुजाति कोषकं॥ कपर्दिनी व
 लोभी नृसचक्षपद्मकेशरं॥ प्रियंश्वरी रतगरं कभ्योनं

दशजीवनी॥ केशरं नागलवणं कर्पूरं मंजनसप्तधा॥ सप्तगं
 कटुरोहिण्यास्तथाजातीफलानि च॥ तालफलसमाभागाः प्रत्ये
 कंचपत्रत्रयम्॥ एषां श्वविनिक्षिप्पशनेर्महग्निनापचेत्॥ सुसंय
 र्जिततः सिद्धमन्देन प्रवतारयेत्॥ सुगन्धैस्तत्र दातव्यं कस्तूरीचन्द
 नैरहिमैः॥ सिराकं कुंकुमं योजयेत्तैलं देवनिवेदयेत्॥ वस्त्रभ्यं ज
 नपानेषु परं कर्तुं नासिके॥ हस्तपादशिरः कस्यपंगुल
 आववाहके॥ हस्तिनां पादभग्नानां नाशयेत्तात्र संशयः॥

रामः॥

॥२८॥

नराणां वाजिनानां च पशुपक्षिंश्च स्त्रवरे॥ एष नैलप्रभावेन म
 तोपि जीवति भवेत्॥ पक्षाद्याने हन्तस्तमो मासवार्तक
 टिग्रहे॥ गच्छसी जानुजंघेषूगुल्फमृष्टादिता न तथा॥
 हृद्रोगो वा हृश्रुलार्ति उदावर्त नथैव च॥ पार्श्वप्रीहतथागु
 ल्मदूनीमश्वोसका सन्त॥ कोष्ठजन्तुगता रोगात् पर्वीनैव
 विनाशनं॥ प्रशीतिवातजं रोगान् चत्वारिंशतिपित्रिकान्
 विंशतिरुल्लिखिकान् श्वैव सन्निधानास्तु यो दशथक् षमष्टा

दशं हस्तिनाशयनात्र संशयः ॥ अलक्ष्मीग्रहदोषघ्नं विषं
 स्थावरं जंगमं ॥ ज्वरचाष्णविधं कीदृशलिपिरितनासनं ॥
 तैलं प्रज्वलितं दीपमर्चनं सिद्धिदायकं ॥ तैलाभ्यंगशरीरस्य स
 बर्णसदृशो भवेत् ॥ मासमेकप्रयोगेन वृद्धो पितरुनायते
 ॥ पक्षाब्दभ्यंगमात्रेण सर्वव्याधिविबर्जितः ॥ तत्रैलपानमात्रे
 न पराभिचारनाशनं ॥ षड्भिमासप्रयोगेन स्थिरकायो भवे
 न्नरः ॥ हस्तिमश्वगदादीनां महावेगप्रदायकः ॥ तैलाभ्यंगे एमः ॥
 ॥ २६ ॥

न योगर्ह्येवो जनानां तु द्वादशः ॥ नित्यं नित्यप्रधावत्यौ आलस्यं
 नैव जायते ॥ बलवीर्यकरं पंचनक्षत्रेषु जो जयेत् ॥ गन्ध
 हस्तिप्रसारिण्या तैलनाम्ना महागुणः ॥ किं पुनरुहो नैव
 प्रभावेन प्रयोजनं ॥ अश्विन्यां निर्मितो ह्येतत्तजमंत्रिह
 तार्थिनः ॥ महारोगविनाशं शुद्धरोगस्यैका कथा ॥ विशेषे
 नाशय हस्तीनां दोषहारी शुभप्रदाः ॥ ॥ इति गन्धहस्तिप्र
 सारिणीनाम तैलं ॥ ॥ गजानां रोगनासाध्यं तैलनाशयणं च

रेतर॥ असन्तवायवाधानां मध्यनारायणं चरेत्॥ हस्तिनां व
 क्षिरो गानां उदरानां प्रयोजयेत्॥ त्रिकटुधान्यकंच व्यंवि
 त्रकंगजपिप्यली॥ अजमोदत्वगेलाचग्रंथिप्रश्चपलान
 भिषक्॥ निस्सूषालसुनंग ह्यत्ववर्जितपलशतं॥ तत
 श्चरंकिने पश्चात्पादश्चैव तिलास्तथा॥ श्लक्ष्णापिष्टे च
 इवैश्च रिग्धमा लेड समाक्षिपेत्॥ शर्कराया पलान्यष्टौ
 पंचजात्या पलानितु॥ कृष्णजाजी च चत्वारि सपिचाष्टप

रामः॥
 ॥३०॥

लानितु॥ तिलतैलतदुर्द्धतुशुक्रं चाष्ट पलानितु॥ सिद्धार्थकस्य चत्वा
 रि रात्रिजिकाया तथैव च॥ कर्षप्रमान दातव्यं हिं गुलवलापै च
 कं॥ एकीकृत्वा दृढे कुंभे धान्यमध्यानिधापयेत्॥ के गहे मथ्य
 वाया चंशने मृदुग्निना भिषट्॥ द्वादशाहात्समुद्रस्य प्रात
 र्वादेयथा बलं॥ सरसौ वीरकं सीधु मधु चानुपिवेदन्॥ जी
 र्णयथेष्यते भो ह्यंश्चिपिष्टकवर्जितं॥ तैलयोगेन दधवा ते
 लदशगुणं क्षिपेत्॥ एकेन मभयो योगवर्तमाने यथाकृति॥
 एकमासप्रयोगेन सर्वव्याधिनिगच्छति॥ अशीतिवातजान्

रोगान् च त्वारिंशतिपि तज्जान् ॥ विंशतिश्लेषजान् श्रैव प्रमेहाश्चापि
 विंशति ॥ एकजं हृद् जं भूता सन्निपातसम् द्रुवा ॥ उदराद्यानि
 मर्शसिगुल्मपंचविधं स्मृतं ॥ एतासां सर्वव्याधीनां हतं हन्ति न
 संशयः ॥ एते भोजनगुणानैलयोगेन वातानां श्रुतीति हे रति
 क्षणात् ॥ महाव्याधोगजाश्चानां बुरा कण्डुनिवारणं ॥ हस्तिनां
 उदरोक्षोफार्थनाशयत्नसंशयः ॥ शोथं हीगमरोपंच पर
 धन्वरोदितः ॥ सोदरे किमिगुल्मा एं मूर्जी र्णं च विरेचिका ॥
 सर्वांगमाहृतो वाधा हन्याह विरुचिः प्रदा ॥ लसे रोगभययो

रमः ॥
 ॥३१॥

गतैल ॥ इति गजहोत्रे वातनासनातैलयोगषष्ठमस्तरंगः ॥
 स्नेहोद्योऽथ कथ्यते गोरोगापघातकः ॥ स्नेहश्चतुर्विधः प्रो
 क्त्य ततैलवशास्तथा ॥ मर्दाचनं पिवेत्तद्यं किञ्चिदभ्यदि
 तैरवो ॥ स्थावरे जंगमश्चैव दिखानि स्नेह उच्यते ॥ तिलतैल
 स्थावरेषु जंगमेषु घृतं वरं ॥ द्वाभ्यां त्रिभिश्चतुर्भिस्तैर्यमकर्त्तुं
 वतामहान् ॥ पिवेत्त्राहं चतुरहं पंचहं षडहं तथा ॥ सप्ररात्रा
 त्परं स्नेहं सात्वी भवति सेवितः ॥ दोषकालाग्निवद्यसां बलं द
 द्वा प्रयोजयेत् ॥ हीनाश्च मध्यमा ह्येकां मात्रां स्नेहस्य कृदि

मान् ॥ अथ मात्रया तथा काले पिथ्या हार विहारतः ॥ स्नेहः करोति
 शोकार्शं संज्ञानिद्रा वि संज्ञता ॥ देया दी प्राग्गनया मात्रा स्नेहस्य
 पलसर्म्भना ॥ मधुमाचत्रिकर्षा स्पर्जघन्या च द्विकाषिकी ॥ के
 वलं वै त्रिके सर्षि वातिके सैन्धवान्वितं ॥ पेयं बहु कफे वाधि
 व्योमक्षीरसमन्वितः ॥ रुक्षश्च तत्र विधातीनां वातपित्तविकारि
 ता ॥ हीनमेधास्तनीनां च सर्षिषाणां प्रसस्यते ॥ कृमिको
 षानिला विष्ठाः प्रवृद्धकफमेधसः ॥ पित्तवैद्यस्ते लसाभ्याय
 तैलं दर्प्याथिनश्च ये ॥ व्यायामकर्षिणः शुक्रोरसारिका

रामः ॥
 ॥ ३२ ॥

महारुजः ॥ महाग्निमारुतप्राणा वासा योग्या मता नराः ॥ कुरा
 शयोः केशमहावाता तीक्ष्णप्रवृद्धयः ॥ मज्जानमापि वेपस्ते स
 र्षि वा सर्वमोहितं ॥ शीतकालो दिवा स्नेहः स प्राकीलेषिवे निशि ॥ वात
 पिताधिके रात्रौ वातश्लेष्माधिके दिवा ॥ नासाभ्यश्च नगशुषे स र्द्धक
 र्णाद्विजृम्भितः ॥ तैलं घृतं वायुजीतदृष्ट्वा दोषवलावलं ॥ घृते
 नोष्णं मूलं पेयं तैलघृषः प्रसस्यते ॥ वशामजावि मणुमनुपा
 नं स्तुत्या वहं ॥ वृद्धबालकृणारुक्षीणा प्राक्षीनवेतसः ॥ वा
 तस्तिमिरं तेर्जयेते वा स्नेहं नमस्तम ॥ रुक्षस्य स्नेहं न स्नेहे

धौद

रतिस्निग्धसंहरक्षरां ॥ श्यामाकचराकंद्यैश्च भक्तपिरणा कशार्क
 मिः ॥ रुक्षरां कारये देते यथा दोषं यथा वलं ॥ स्नेहव्यायामसंशी
 ता वेगाद्यानप्रजागरात् ॥ दिवा स्वप्नप्रमभिषिदिह सत्वं च विव
 र्जयेत् ॥ एते भेदविचारैराकुर्यात्तैलस्य प्रक्रियाः ॥ एभिः प्र
 कारमउजात्वा कर्मान्या रभते विषः ॥ यस्य कर्म विजानी
 यात्तत्तस्य शान्तरसंशयः ॥ इति तैलप्रसंशाप्रयोगाः ॥ ॥ अ
 थ स्नेहपाकविधिः ॥ विघ्नेशस्वात्रपालो वटकमपि शुभे रामः
 वासरे पूजयित्वा तैलस्याद्यास्य किंवा वचं यतु निपुणः सैस्व ॥ ३३ ॥

तिसत्पदायात् ॥ आदौ बहिः प्रदद्याद्यदवधिशानकेः फेनरादव्य
 वः स्यात्पश्यत्पिराडुके सुदृशभिरलसुभिर्नातिपीनैर्विशोधं
 ॥ एकं संस्थाप्य घसं विधिवदपचेत्तवा सत्रा दग्निमारुकैः ॥
 काथैः पयोभिः सतदनुसरिभिः शोधनीये श्वशोधं ॥ कस्तुरी
 चन्दनग्लो जलजलदशाशरत्नपाशरकूट्यै मज्जिषा तैरु
 कागुरुनखवदने स्वेतकं कोलमुखैः ॥ सारसं ग्रहः प्रोक्तो यं साक्षा
 त्कालवशाथीनः ॥ जलस्नेहोषधीनां च प्रमारां यत्र नोदितं ॥
 तत्र स्यादोषधातुस्नेहा काथं चतुर्गुरोः ॥ स्नेहा चतुर्गुरां काथं

सदाचले हसन्निधौ ॥ चतुर्गुणं जले दत्वा कायकायसरोमतः ॥
 य एवं चरकेनोक्तं कल्ककायप्रमानतः ॥ कल्काचतुर्गुणः स्नेहः
 स्नेहाकायश्चतुर्गुणः ॥ काथाचतुर्गुणं वारिकायकायसरो
 मतः ॥ मृदोचतुर्गुणी देयं मृदोवारिचतुर्गुणं ॥ कठिना कठि
 ने द्रव्यं वारिषीदृशभागिकं ॥ स्नेहकल्को यदा तुल्यं वर्तितो
 वर्तिवतवे ॥ वक्तोक्षिपेतुनाशदेस्तदा सिद्धिं विनिर्दिशेत् ॥
 शब्दव्यपवमे प्राप्ते केन स्यात्पवने तथा ॥ गन्धवरी रसादी

रामः ॥
 ॥३४॥

नां सस्कृतौ सिद्धिमादिशेत् ॥ घृतस्यैवं विपके स्य संसिद्धिं कुश
 लोभिषक् ॥ केनोक्तं मन्त्रतैलस्य शेषं घृतवदादिशेत् ॥ योगर
 तोवली प्रोक्तो यथोक्तवादि यामले ॥ अकल्कयोग्यद्रव्याणां का
 यनानां विचारतः ॥ काथाविधीयते ज्येषां कल्कक एव भिषक् म
 तः ॥ वेद्यालं काल उक्तस्य वद्धवैद्यम होतमः ॥ आदौ सदा विवे
 रकायं पश्चात्कल्कततः पयः ॥ ततो न्यत सरभिद्रव्यै मेष स्ने
 हविधौ क्रमः ॥ मतिमूला लक्षारि स्य प्रोक्त सिद्धिं सदा चरे
 त् ॥ क्षीरं स्नेहसमं दद्यात् अमृते स्नेहसंविधौ ॥ शकृद्रसं

पां सरसं स्रवं संवीरकादिकं ॥ स्नेहादृष्टगुदेयं जलं च द्विगुणं क्षिपे
 त् ॥ अर्द्धवशिष्टः कर्तव्यः पाको गन्धाचकंततः ॥ चन्द्रकस्तुरिकादी
 नां सह स्त्रांशप्रयोजयेत् ॥ पृष्ठा निगन्धनिर्घासं सिद्धे शीते च ना
 रिते ॥ दृष्टपिष्टे भवेत्कल्कः काथाम्नि कथिता मतः ॥ स्नेहपाकस्तु
 धा प्रोक्ता मध्यमं सर्वकर्मसू ॥ अभ्यङ्गायेश्वरः प्रोक्ता पञ्चोदक
 यथोषितं ॥ घृततैल गुडादास्तु साधयेत्त्रैकवामरे ॥ प्रद्वानि
 षितो ह्येते विशेषा कुर्यात्संचयं ॥ अश्वहस्तिनरागावौ उत्तमा
 साम्यमध्यमा ॥ यथा सर्वरुजाङ्गजात्वा तथा तैलं विपाचितं ॥ ॥

रामः ॥
 ॥ ३५ ॥

इति गजहस्ते तैलपाको नाम सप्तमस्तरंगः ॥ ॥ अथातः संप्रवक्ष्यामि भो
 जने व्याधिनाशनं ॥ क्रिमिध्वंसी यमानी च ब्राह्मी निर्गुण्डी पल्लवैः
 अकरी सर्षपं चैव तु मूत्ररूपं हरे हिरणी ॥ एतानि श्रौषधायो ह्यंघ्र
 लमात्रं विमिश्रयेत् ॥ वारिपिष्टे हरे लेपाश्चेत्सचुरंति कारयेत् ॥ क
 पीनाश्च हरे लेपोः लेपराजः प्रसस्यते ॥ क्रिमिलेपो ॥ ॥ मनः शिला
 क्रिमिघ्नं च कल्के मित्रं च तु गुणैः ॥ तैलं च भार्गवं सिद्धं यकारिख्या
 विनाशनं ॥ एष तैलवलः श्रेष्ठो वह्निके मिनिवारनं ॥ मनः शि
 लाघ्नं तैलं ॥ विषां क्रिमि विनाशार्थं भेषजं परिचारयेत् ॥ मरि

वासा

चंसेंधवंकुलानि म्वं पलचतुर्थकं ॥ तैलप्रस्वद्वयं पाच्य विना तैले
 न सिद्धये ॥ एष तैलप्रयोगेन सर्वा क्रिमिपतंति वै ॥ मृयते नात्र
 संदेहो वहिः सर्वा गंधामपि ॥ इति मरिचाद्यतैलं ॥ गुडं लवण
 संयुक्तं मषपक्षसमन्वितं ॥ यमानी च र्णसंयुक्तं कृमिकोस्तु नि
 पातनं ॥ गुहमाषं बालवरा माषं वा ॥ ॥ विवर्जयेत्प्राणिकेन
 यशो र्थी तथा नितसारज्वरपीडितं च ॥ यन्मन्त्रमार्गे हृदिरं प्रयाति
 विशेषतो चोर्ध्वमुखः प्रवर्तते ॥ पयोहितं माचरसे न सिद्धि वदा
 वरे हे चैव टण्डुलं गन्धर्व ॥ वासा दूरालम्बकं एनवनीतं न लेहयेत् ॥

एमः ॥
 ॥३६॥

शर्करा सह संयो ह्यद्रुमना सन मन्त्रं ॥ इमं ॥ ॥ संन्यासं न्यासा न्यस्त
 कोष्ठी भूतो मृतो यमा ॥ प्राणो विमुच्यते शीघ्रं मृत्का सद्यः फल
 क्रिया ॥ ब्रह्मवाचने वाधायां कुराडुश्चैव चतुर्विधं ॥ मांसी ताली स
 पत्रं वा पलमैत्रं प्रदापयेत् ॥ वारेन्द्रसमवपत्रं पलमात्रं समा ह
 रेत् ॥ ग्रंथि परिशिवा चैव तथैव शपथिकां ॥ चर्विकां देवदारु
 अप्रियं गुसलवं गकं ॥ शरलं शैलजं वैव पलमात्रं यकष
 थक ॥ रवि वारेथ वा जीवे सर्वमेतत्सु चरितं ॥ पारदं गंधकं
 चैव विषं टंकनं कंतथा ॥ माषप्रमानवटिका प्रयो ह्या सर्वसु

गजहो वृणात् ॥ देहजाशुजाश्वैव रक्तजाभरतजास्तथा ॥ सर्वप्रणविशोधयेत् ॥
 ३७ ॥ त्रभैषह्यकारयेत् ॥ तस्योषधेन दूस्माध्यतवरो नम्रतिर्भवेत् ॥ ॥ इ
 ति वृणा कथारोगरसः ॥ ॥ सचतुर्मीरिचैकैकशो डोह्या सह सार्पिषा
 ॥ हृत्तिपानप्रलेपाभ्यां बोत्रासर्प्य भवविषं ॥ बोत्रासर्प्य हरितव
 र्णसर्प्य तस्य विषवेगेन गजं तक्षरामयते ॥ नागवलाभक्षि
 तं देवं सर्वविषमहर्त्तमात्रेण हन्यते ॥ ॥ अथ वारक्तपुष्पा
 जरीभक्षरोगसर्प्य विषतक्षरामात्रेण हरति ॥ तत्र प्रोष
 धप्रभावेन ॥ तु न्यिपलप्रमानं च सिंदूरतैलमंभवेत् ॥ ॥

रामः ॥
 ३७ ॥

३८

गुग्गुलुचूर्णसंयुक्तं पलांडं प्रक्षिपेत्सर्धी ॥ रसाञ्जनं च खदिरं स्तुय्या
 भागविनिक्षिपेत् ॥ द्विपलं निम्बपत्राणि मण्डलान्याच पलं तथा
 सिकथकस्य पलांडं तु चूर्णं कृत्वा पथकं पथकं ॥ तैलकेन विप
 क्तं व्यंथ्योक्तस्योषधं क्षिपेत् ॥ ततः सिद्धिर्भवेत्तैलं हस्तीनां वृणा
 नासनं ॥ कृमिसंभक्षितामं सिंवहू आवेव हू इव ॥ कर्कलच
 र्णसंयुक्तं महाश्रावोपि शुष्यति ॥ द्विद्रुकं द्विद्रुकं श्वेन स्फोटि
 कं च मत्सरिका ॥ अजगच्चिकयाशो फयो ददाली विषादिका ॥
 रोमान्निकादि सर्वेषां नाशयेत्तान्नसंशयः ॥ ॥ इति तु न्याति तैलं

॥ महाकालस्य तैलानि वीक्रमं कुलपारतं **॥** गजसिर्षेक्षिपे नित्यं
 निमिराधनिवारणं **॥** स्थावरे न राव द्धानां विषे भवति भक्षि
 तं **॥** तस्य शान्तोषधं वक्ष्ये यथोक्त इव सागरे **॥** तव हि शालाम
 धकं हरिद्रामञ्जिष्ठवर्गलवराश्च सर्वं **॥** कटूत्रिकं चैव विच
 रितानि गृहे निदध्यात्मधरसंयतारि **॥** एषो गदो ह भयप
 ह्नुमानः पानाञ्जनाभ्यंजनस्य योगे **॥** प्रवाप्य वीर्ये वि
 षवे गहं न्यात्मा हागदो नाम महाप्रभावं **॥** स्थावरं जंगमं वापि
 चिकि।सेन विनश्यति **॥** इति इव सागरे महागदमोदकं **॥ ॥**

राम ॥
 ॥ ३८ ॥

शंखचूर्णस्य भागद्वौ हरितालेकभागिकः **॥** शुकेन सह पिबेत्सु
 रोमशातनमाचरेत् **॥** रोमशातनं **॥** हस्तिदन्तमसिं कृत्वा मुखं
 चैव ब्रूयाञ्जनः **॥** रोमानितेन जायते नृणां पानि न लेष्यति **॥**
 उत्पलं पयसा सोष्ठं मांसां भूतानि धापयेत् **॥** अनेन केशजाय
 ते हस्तिहस्ततलामपि **॥** विलाग्निमन्त्रं श्वेताकपाठलाघारि
 भङ्कः **॥** प्रसारित्वा गन्धाचव हतीकंठकारिका **॥** बलानाति
 बलानेव स्वदंष्ट्रा सपनर्न वा **॥** एषा दशपलान् भागान् चतुर्द
 शान् भासापचरेत् **॥** पादशेषं परिणाव्य तैलपात्रे प्रदपयेत्

शतपुष्पादेव दाहमांसीशैलेयकंवचा ॥ चन्दनं रक्तनंथावमेला
 परी ॥ चतुष्टयं ॥ रत्नानुरंगगंधाचसैंधवंसपूनर्नवं ॥ एषादि
 पालिकान्भोगान्पेषयित्वाविनिक्षिपेत् ॥ शतावरिरसंचैव
 तैलतुल्यंप्रदापयेत् ॥ अजंवायदिवागव्यंक्षीरंदत्वाचतुर्गुणं
 ॥ मन्दं वहेनपक्तव्यंसौगन्धीतत्रयोजयेत् ॥ अश्ववावातभग्ना
 वागजोवायदिवानरः ॥ पंगुवातंभग्नहस्तोभग्नपादोथवानरः ॥
 वातालीवृषभौथेषांमंत्रवृद्धिश्चदाहृणा ॥ हस्तिनीहस्तिपादा
 निक्षिद्रहनिनसंशय ॥ सर्वव्याधिविनिर्मेक्तोवलीपलितना

रामः ॥
 ३५ ॥

शनं ॥ एतन्नारायणतैलंशतुं सर्वत्रसर्वदा ॥ मध्यनारायणतैलं ॥ मन्त्रवि
 ष्टामहावृद्धेस्तंभस्यापरिचारयेत् ॥ कुमारयमकंनामसद्यप्रसक्त
 दायकं ॥ पुनर्नवामूलतुलां दशमूलशतावरी ॥ वलानुरंगगंधाचत
 रापंचकगोक्षुरं ॥ विदारीगन्धानागाहूगुरुव्यतिबलान्तथा ॥ पथ
 क्दशपलान्भोगान्वारिद्रोरोविपाचयेत् ॥ तेनपादावरोधेनच
 तस्माद्धीकंपचेत् ॥ मधुकंजं गवेरश्वद्राक्षासैन्धवपिप्ली ॥ द्विप
 लानां पथक्दद्यात् यवान्याकूकुवंतथा ॥ त्रिशगुत्रेपलान्येतैलमे
 रणुजंपचेत् ॥ प्रस्यंदत्वासमालोडशनेर्महानिनापचेत् ॥ एतदीश्व

रपूत्राणां प्राक् भोजनमन्दिने ॥ राङ्काराजसमानाङ्गवदुपुत्राय त
 श्रये ॥ मन्त्रकृत् कंठिस्तम्भस्य आगाढपरिधिरां ॥ मेढ्रवंधराश्रले
 ष्वयोनिश्रले प्रयोनिश्रले प्रसपते ॥ यथोक्तानां च गुल्माभां वातशोसा
 तकाश्रयन् ॥ वल्यं रसाद्यनं शीतं सूक्ष्मारकुमारकं ॥ पुनर्नवाश
 तद्रोणा देयान्यपितथापरः ॥ पिष्टमाषस्पर्शकानि अनूपातगजादि
 मिः ॥ नराणां योगमात्रेण प्रयोगेन प्रयोजनः ॥ गजवाजीविशेषेन स
 र्वव्याधिर्विरेचनं ॥ सूक्ष्मारयमकं ॥ इति गजहोत्रे भोजनप्रयो

रामः ॥

॥४०॥

गोनामाष्टमस्त रंगः ॥ अथ मंत्रं प्रवक्ष्यामि यथोक्तं चादियामले ॥
 ह्रीं ह्रीं ह्रीं ग्यस मस्वार्थ माया बीजं ह्योपरि ॥ नागबीजेन संयुक्तं स्वा
 हानं प्रसावादिकं ॥ इत्येनेन मंत्रेण त्रिधा जाप्यति-सप्तौ गुलं वा पंचांशु
 लं वा शिरिष काष्ठेन कीलकपंचमं कृत्वा प्रपूजयेत् ॥ तत्कीकं गजागा
 ले चतुर्थं चतुर्दिक्षु निषने गोपितं व्यं एकमध्ये देशे निषने ॥ ततः
 सर्वोपद्रवह न्यते ॥ महरे गाजयति ॥ साध्यनामलिखित्वा तु बर्तु
 लं वेष्टयेन्नतः ॥ नवपद्मदलं वा ह्ये बीजयुक्तं मनोहरं ॥ पूर्व्याम्प्यो
 तरे प्राञ्चककारं बीजं संलिखेत् ॥ ततस्तस्यैवाहणादिगप्रसावं बीज
 बीजमर्द्धरेत् ॥ शिवाग्निराक्षसेवायवंकार १

धारयेत्॥ एतद्यन्त्रं संहारोचना कुंकुमेन तु॥ भोजनपत्रे लिखित्वा
 तु चतुर्षु प्रयोजयेत्॥ एतद्यन्त्रं कते सिद्धं द्वारद्वी विनिक्षिपेत्॥ उ
 पसर्गविनश्यति गजवाजिनरादिभिः॥ मरुषां गदा वमं ज्येष्ठां रक्षा
 कूर्चं तु मेदिनी॥ रोदंती मे कुलं धूपसर्वोपद्रववारनं॥ चतुर्गुणं
 विल्वं च दाहसर्ज रसंतथा॥ एष माहे श्वरो धूपज्वरमृकोरुजा
 पह॥ धूप॥ हस्तिमर्दजलंग ह्यहस्तिनेत्रेषु रंजयेत्॥ तेन हस्ति
 म हासतं शान्तिर्भवति बालवत्॥ हस्तिशान्तं॥ ॥ धूपं दारिमां स्पृष्ट
 वृत्तिं तानि पंठेषु मांसा निविनिक्षिपेति॥ एकत्वं हस्तेन गृहीतमा

रामः
 ॥४१॥

त्रं पराङ्मुखं गच्छति भीरुता च॥ हस्तिस्तंभनं॥ ॐ लै गत जति लै ग
 तपति रगत जग धार निव जनि बालने पज काशिर देव पाशि
 हो गुरुरक्षा भायि विनु भायि धाय विनु धायित म का क पाल लो
 हा का क न क प्रम वा प कालिका देवि गुरु किशक्ति मे रि भ गति
 मो सिद्धि फल मंत्र स्तुत्वा वक्ष्य जाय लाग य॥ अनेन मंत्रेन न
 वधा जापयीत व्यं न द्यो दकं श्रु ही मौ न मुखेन न वधा जाप्यते न रत्ना
 नं कारयेत् न वधा तैल जाप्यते न मस्तकादि देहं मर्दयेत् तेन म

गप
२४

हामतहस्तिनपिउत्सादंहरतिअहंवापंचहंवापिसमाहंवाप्रकार
येत् ॥ इतिउन्मत्तशान्तिमंत्रः ॥ अश्वगंधाप्रहमेकंगोक्षीराठ
कपावयेत् ॥ मृशलीपाकसंभ्रयान्शान्तिमदेतिनापचेत् ॥ पल
मात्रंनिभ्याखादेमासमेकनिरंतरं ॥ महापुष्टिशरीरादौदन्तानि
स्फुरतांभवेत् ॥ इतिजबपोष्टिकः ॥ अथगजमूत्रोषधी ॥
रम्भाकशैलावरीमजमुदामाषातिलाधान्यकंयष्टीनागवला
कुरमदनंजातीफलंसेधवं ॥ सम्यक्कृष्टमलकमंत्रमेकठफलं
कुश्वगंधामृतामेथीचरसाविदारिमृसलीगोक्षूरकं ॥ भागिजे
हो ॥ मो ॥

मारितमकं २२१
त्रकं २

रामः
४२

विमिकरा ४ सालमधि

कर्कटशंगीभंगत्रिकटुकंहोजीरकंचित्रकं ॥ चानुसानिदनरगवागज
कराशाशासनंवासकं ॥ कर्कटिकंफलत्रिकंकपिप्रियाबीजं
मंःचरुयेत् ॥ चरुंशेमुद्रमंत्रकंसविजयादत्वाचपादौहंके ॥ तौ सुदे
सितयगुल्यंविजयासविचकंरोगेमध्याह्नपिरादीकृतं ॥ कर्कटंवटिकं
रो ॥ विलिखमथवाक्षीमौपरिसेवयेत् ॥ महाग्निप्रबलासुवीर्यकररोगे
समीभवेकाभिनीरामावश्यकरंस्त्रवानिस्त्रवदंशम्याकृमाद्रा ॥ इमा
वनं ॥ क्षीनेष्टिकंरं ॥ क्षीनेष्टिकंरं ॥ क्षीनेष्टिकंरं ॥ क्षीनेष्टिकंरं ॥ क्षीनेष्टिकंरं ॥
समहातिसारसमनंमृदाग्निसंधीपने ॥ हृदिस्त्रग्रहणीप्रमेह
दाये २

मरुचिरकानि सारार्णवं ॥ समनो वलिपरि नख एडनं बलकरं कामे
 श्वरो वत्सरं ॥ सर्वेषां हितकारि लोनिगदितः श्री नृत्यनाचो प्रभुः
 ॥ वृद्धा नां मद नोदयो दयकरं प्रोढा कृत्वा संगमोत्सेधै यं समदृष्टि
 प्रत्ययकरं हृष्ये सदा सेव्यते ॥ हस्त्यानां सदा समतकराणां सर्वात्मको
 धार्यते मर्त्यानां वसनि शरीधरं मर्त्यायो गेश्वरे याचितं ॥ इति ह
 स्तिमत्तको प्रकारः ॥ ॥ अस्थि संहारकू डवं बीजमं कोलमेव च ॥ मय
 रशिखया मूलं बाली मुराडी परं पलं ॥ महाकालस्य पत्रानि बंध्याक
 कोटिकोत्तथा ॥ कामुकी नक्षकं दाचकं कंवी परजिता ॥ कर्कोश

व्यय

रामः
४३

५ तेर

गृहपत्नी च काकां दीव्या प्रपादिका ॥ एतानि पलमात्रानि चर्या ये तैलपाचये
 त् ॥ स तैलसार्धं वापि ह बुतैलमथा भवेत् ॥ शनैः स दृग्निना पाच्यं प्रसूय
 गंतुं सिद्धये ॥ एत ह तैलप्रभावेन महावेगो भवेद्भुजः ॥ तुरंगममथवा वेगो
 वायुतुल्य पराक्रमः ॥ संग्रामे विजयश्चैव तैलस्वास्थ्यप्रभावतः ॥
 इति गजहोत्रे गजपौष्टिकनवमस्तरंगः ॥ अथ चर्या मपाव
 शेन रा रां हस्तिरा मपि ॥ सोष्टे द्वा रे कृत शनैः पर्वी सुवादा द
 यः ॥ कान्धदूषो नये कृत रै घेन देयंततः ॥ अन्नादी पन पाच
 नं मलवलक्रे दो महाष्ट्रं इव ॥ तैक्षान्यामक वायति क कठकेः सि
 धं च किंचिदसैः ॥ दिव्यं चोक्त मथा मृत प्रशिखिरे सदा इमली

पिवेत्त गच्छन्त्याषधयो विद्वद्भिरुपध्विकंताह्मण्यो गोत्रदा ॥ व्याघ्रमर्क
 मरीचिमेधुनसुखावरणाय वेज्जीतनोभूवाध्याहरुजंगमशकैह
 रायीतालये ॥ इति वर्षा मतुचर्या ॥ शीतेभद्रववातकधि
 जनिते सागरयाने गृहे निर्वृतिनिवाशयीत मधुरं किंचित्सपी
 तावलं ॥ काशी रणहले पभषिततनुभोगांगनाभिर्वजेत् ॥ ययना
 न्नवजलावहं न चरति स्वयं दिवा च तपजेत् ॥ सेव्यः स्वादूकषायति
 क्विशदा वर्षा तपजे ह्यतलाद्वाक्षी रिसितेषु शालिप्रध्वकंगा
 दयः ॥ नैमित्त्योदखिलं जलं लघुतरवाताप्रजेश्वन्दनं ॥ सेवेते

रामः
 ४४

नूकराप्रदोषसमये गाहे मसाजे सरत् ॥ वरोस्त्रपरितं विलकविधिनापि
 तं हरे हृदि नं यक्त्वा रक्तविमोक्षारो न हविषास्ति कस्यपानैस्तथा
 रात्रौ जागरनं व्यवायमधिकं घर्मस्तुषारादधिः ॥ क्षीणो प्रविदा
 हितीदृशा कटुकं निद्रादिना च तपजेत् ॥ इति शरद मतुचर्या
 ॥ हेमन्ते लवणान्नतिक्तकटुकं क्षारकं ठं वं हरणं सार्धं सैलस
 मुप्रदो ह्यमनं स्तास्मानिधानानि च ॥ सेवन्तां तु नेहृषितोद्यनिशि
 च गाहे तितैलपुतं केरो यात्तररोगशयीत शतं शयने स्नां गावहे
 रेत् ॥ इति हेमन्त मतुचर्या ॥ श्यामं पीनपयोधरो रुजं घ

नामास्त्रिष्वधान्याङनाशि का कागुरुलेपभूषिततनूधयेर्वरं
पितं ॥ कामं मैथुनमुत्रतर्पितवपुः सेवेतवलेरसैः कर्तायः शि
शिरेयमेकमतं रंशातादिकलादिधि ॥ ॥ इति शिशिरः मतुच
र्या ॥ ॥ तीक्ष्णक्षारकषायरुक्षकटुकं कौष्ठं वसन्नेशनं संतर्प्य
मधुमुद्गजालविचयापायं हितं चाद्रकं ॥ व्यायामं विपिनं च कोकि
लकुलालापाकुलं कामिनीस्नानं चन्दनानि नृपतिः सेवेत
म्यामुजः ॥ हेमन्तानि चिरः प्रकृपितकफः स्तारोदरेनितः तस्मात्ती
क्ष्णशिशिरो विरेकवमनेर्जन्द्वाधमादिभिः ॥ न त्यायोपि जयेत

लम 8
॥ ४५ ॥

विश्वजलदः काथेरथो प्राप्नुमिः शीतस्निग्धं गुरुद्रवा म्रमधुरं
निद्रादिवाचन्यजेत् ॥ ॥ इति वसन्तः मतुचर्या ॥ ॥ श्रीश्रीशीतग
हात्मरं सिसरितोवापी वनानि श्रजाहारान् श्रीजलतालकनपच
नान् सेवेत निद्रादिवा ॥ वामांस्त्रिद्वलथन्यन् प्रमधुरं चान्नं स
सर्पिर्दुनं मंथ्य क्षीरसुपाकानि च सितादिग्धानि शीतान्यपि ॥ ॥
इति श्रीश्रीवचर्या ॥ ॥ षट्त्रिचर्या विजानीया कर्तव्या मानवोत्तमः ॥
तस्मिन्नेगभयं नास्ति जरा व्याधि विवर्जितः ॥ ॥ हस्तिनावायुसंख्या
निद्रावायुमुदाहृतः ॥ उदग्रप्रथमं नाम

अथुरः द्वितीयं तथा ॥ स्वरुत तीयं नाम चरवायु चतुर्थकं ॥ सोषार
 पंचमं नाम षष्ठं कृपप्रभं जनः ॥ चर्मिको सप्तमं नाम प्रभृतो नाम
 मषमं ॥ अधासीनवमं नाम कौषर दशमं स्मृतः ॥ एतैवायु विजा
 नीयात् पश्चात् कुर्याच्च भैषजं ॥ केवलं वायुकं नाम तमसा नाम
 मारुत ॥ हयो प्राण हरा वायु हस्ति देह सदा चरेत् ॥ तैत्तेतो यास
 नेव स्त्रे अगारे भोजनेष्ववा ॥ प्रसने दर्शने न्यस्तेशयने दशावा
 युजा ॥ ॥ गजानां च सदा रक्षे गजै युद्धस्य नायकं ॥ गजसेवा

रामः ॥

॥ ४८ ॥

अथ मरुतः
 INDIA ARCHIVES

92*